

avanturu za razdoblje Drugog svjetskog rata i poslijeratno razdoblje, i ja bih pozdravila ovakav izlet u prošlost, posebno ako bi bio rađen metodologijom koju je na temelju europskog iskustva stvorila autorica ove vrijedne i vrlo lijepe knjige koju danas promoviramo. Isto tako založila bih se uvijek za proširenje tih istraživanja na druga područja sjeverne Hrvatske. Knjiga je zanimljiva, značajna, a može biti od koristi povjesničarima, demografima, antropolozima, sociolozima i etnografima. Za njezino objavljivanje može biti zainteresirana ne samo znanstvena već i kulturna i politička javnost. To je svakako knjiga kakvu do sada nismo imali, a čitajući je gotovo da se prenosimo u proučavani prostor i u jedno davno nestalo vrijeme. Pred našim očima ponovno oživljavaju problemi seljačkih obitelji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, pa iako je rađena na principu uzorka mislim da djelo obuhvaća gotovo sve probleme koji su tištali seoske obitelji. Autorica je u zadnji tren skupila podatke od ljudi koji svakodnevno nestaju, jer je anketirala ljude koji bi danas bili stogodišnjaci ili vrlo blizu toga, očuvavši njihove misli i govor o jednom davno proteklom vremenu.

Slikoviti izraz jedne Šestinčanke: "Mi dieca smo ko piceki jen za drugim išli i svi smo morali raditi", je poruka i za našu struku. Netko je morao razbiti led i načiniti nešto novo, zanimljivo, intrigantno na području istraživanja sela, dati tom životu punu dušu, a je li se to "splatilo, s obzirom da je bilo strašno puno posla", kako je rekla jedna čipkarica iz Lepoglave za svoju čipku i kako može dr. Suzana Leček reći za svoju knjigu, možete joj dokazati samo vi čitanjem i proučavanjem ove prekrasne knjige.

MIRA KOLAR - DIMITRIJEVIĆ

*Izlaganje održano 10. lipnja 2003. na promociji knjige u Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest.

Annales Pilar-znanstveni skup: «Hrvatska historiografija 20. stoljeća: Između znanstvenih paradigmi i ideoloških zahtjeva»

U organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u velikoj dvorani Hrvatskog novinarskog društva u Zagrebu 12. i 13. prosinca 2002. održan je znanstveni skup *Annales Pilar* s temom: «Hrvatska historiografija 20. stoljeća: Između znanstvenih paradigmi i ideoloških zahtjeva». Ovakav znanstveni skup *Annales Pilar* u kojem ove godine sudjeluju povjesničari treći je po redu, nakon održanih skupova sociologa i psihologa. Kako je dvadeseto stoljeće doba tzv. «guste povijesti», a obilovalo je ratovima, revolucijama, teritorijalnim, državno-pravnim, organizacijskim i ideološkim promjenama od kojih su neke (1945. i 1990./91.) imale i strukturalni značaj, Vijeće Instituta utemeljilo je Programski i organizacijski odbor *Annales Pilara* (Krešimir Bušić, Ivan Čizmić, Ljiljana Dobrovšak, Bruna Esih, Zlatko Hasanbegović, Željko Holjevac, Josip Jurčević, Srećko Lipovčan (predsjednik), Dragutin Pavličević i Ines Sabotić), koji je odlučio sazvati skup koji bi se pozabavio problemom: kako je u tim turbulentnim vremenima prolazila hrvatska historiografija te na koji način su razni hrvatski povjesničari u svojim metodološkim pretpostavkama proučavali probleme s kojima se struka suočavala u sklopu pogodnosti, ali i ograničenja općedruštvenog konteksta. Na znanstvenom skupu *Annales Pilar* sudjelovao je iz različitih institucija dvadeset i jedan vrsni hrvatski povjesničar. Kako je znanstveni skup bio održan u dva dana, teme su bile podijeljene u sekcije koje su bile određene općim pristupom historiografiji, kronološkom podjelom, te posebnim područjima u kojima se obrađivao

pristup hrvatske historiografije s problemima u književnosti, regionalnim temama, iseljenicima i zemljopisnim kartama.

Nakon što je ravnatelj Instituta Ivo Pilar dr. Vlado Šakić svečano otvorio skup i uvodnom riječju sve sudionike skupa pozdravio, predsjednik Programskog i organizacijskog odbora *Annales Pilara* dr. Srećko Lipovčan započeo je skup. Na prvoj sjednici kojoj je tema bila opći pristup u historiografiji, predsjedali su dr. Srećko Lipovčan i dr. Ivan Čizmić. Uvodno je predavanje održao dr. Josip Jurčević iz Instituta Ivo Pilar s temom: «Uzroci i posljedice ideologizacije hrvatske historiografije tijekom 20. stoljeća», u kojem je predavač iznio niz problema s kojima se hrvatska historiografija suočavala od kraja 19. stoljeća te na koji način ih je rješavala i pri tome znanstvenu paradigmu dovodila u ovisnost o političkim zahtjevima. Nakon njega izlagala je dr. Agneza Szabo iz Muzeja grada Zagreba na temu: «Probleme hrvatske historiografije u 20. stoljeću s posebnim osvrtom na terminologiju i školske udžbenike». U svom predavanju dr. Szabo iznijela je neke probleme hrvatske historiografije kao što je problematika izvora, njihova identifikacija i obrada, pitanje metodologije, pitanje stručne terminologije, izobrazba stručnjaka, te kako su se oni othrvali interesima vladajućih ideologija koje su u tijeku modernoga 20. stoljeća nastojale učiniti historiografiju svojom «sluškinjom». Nakon nje je govorio dr. Ivo Goldstein s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta: «O partijnosti u doba socijalizma do revizionizma 90-tih: te imali građanska historiografija šansu?» U izlaganju je predavač progovorio o historiografiji u doba socijalizma za koju smatra da je prešućivala određene nepodobne činjenice, bila pristrana i jednostrana. Nakon njega održao je predavanje dr. Jure Krišto iz Hrvatskog instituta za povijest s temom: «U političkom vrtlogu: 30 godina *Časopisa za suvremenu povijest*». Autor je analizirao tridesetogodišnje izlaženje *Časopisa za suvremenu povijest* kojem je i sam bio urednik. Posljednje predavanje prve sekcije održao je dr. Miroslav Bertoša iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a iz Rijeke. Njegova tema bila je: «Doba Kliofofije: ideološke opsjene i osobna iskustva (neke uspomene na historiografiju druge polovice prošlog stoljeća)» u kojoj je podijelio svoje osobno iskustvo u stilu francuske historiografije, koje predstavlja ne samo dragocjeno svjedočanstvo, već i povijesnu građu.

Drugom sjednicom, koja je pratila kronološki probleme u hrvatskoj historiografiji, predsjedavali su dr. Josip Jurčević i dr. Agneza Szabo. Prvo predavanje održao je dr. Zlatko Matijević iz Hrvatskog instituta za povijest s temom: «Magnum Crimen hrvatske historiografije ili Hrvatski katolički pokret i stvaranje jugoslavenske države u političkoj-ideološkoj retorti dr. Viktora Novaka (1914.-1918.)». Predavač je govorio o najkontroverznijem djelu hrvatske historiografije 20. stoljeća Novakovoj knjizi *Magnum Crimen* u kojoj je pisac prikazao političko djelovanje pripadnika Hrvatskog katoličkog pokreta kao najgorčnijih protivnika oživotvorenja jugoslavenske ideje te stvaranja jugoslavenske državne zajednice. Prema predavaču, pisac navedenog djela uspio je samo pokazati svoju ideološku zaslijepjenost koja ga je odvela na put krivotvoritelja povijesti vlastitog naroda. Nakon njega održao je predavanje dr. Srećko Lipovčan iz Instituta Ivo Pilar s temom: «Nedovršeni opis: jugoslavenska nacionalistička omladina», u kojem je autor pokušao odgovoriti na pitanje zašto je taj dio hrvatske mladeži vjerovao da se «hrvatsko pitanje» jedino može riješiti u jugoslavenskoj državi. Poslije izlaganja dr. Lipovčana govorio je dr. Hrvoje Matković, predavač na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, o «Obilježjima radova o NDH-a», koji su nastali u emigraciji i oni koji su nastali u domovini. Slijedilo je predavanje dr. Dragutina Pavličevića iz Instituta Ivo Pilar s temom: «Problemi sinteza hrvatske povijesti», u kojem je autor iznio da cjelovitih i potpunih sinteza hrvatske povijesti ima jako malo i uglavnom su

nepovezane kronologije. Nakon njega izlagao je mr. Željko Holjevac iz Instituta Ivo Pilar temu: «Između znanosti i politike (eseji dr. M. Šufflaya 'Hrvatska u svjetlu svjetske historije i politike» iz 1928.)». Autor je govorio o 12 eseja hrvatskog povjesničara dr. Milana pl. Šufflaya koji su objavljeni između 1923.-1928., o njegovim refleksijama i reakcijama u povodu pojave neke nove znanstvene ili srodne publikacije na različite teme iz svjetske ili hrvatske povijesti. Na kraju rada druge sekcije održao je predavanje akademik Franjo Šanjek s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu «O problemima hrvatske crkvene historiografije 1941.-2000.», u kome je progovorio o suvremenoj crkvenoj historiografiji koja se uglavnom pozabavila proučavanjem kršćanskih početaka i djelovanjem Crkve na hrvatskim prostorima, istraživanjem redovničkih zajednica, a manje odnosom Crkve prema totalitarizmima 20. stoljeća i prisutnosti Katoličke crkve u suvremenom hrvatskom društvu. Nakon svih održanih predavanja, slijedila je rasprava o podnesenim priopćenjima koja je bila vrlo žustra i u kojoj su uz navedene predavače sudjelovali i znanstvenici iz raznih institucija.

Sljedeći je dan održana treća sjednica *Annales Pilara* u kojoj su se raspravljala posebna područja hrvatske historiografije u koja spadaju problemi književnosti, pojedine regionalne teme, problemi historiografije iseljeničtva te tumačenja zemljopisnih karata. Sjednicom su predsjedavali dr. Zlatko Matijević i dr. Hrvoje Matković. Prvi je predavač bio akademik Dalibor Brozović iz Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža koji je govorio o «Hrvatskom jeziku i književnosti». Nakon njega održao je predavanje akademik Ante Stamač s Filozofskog fakulteta u Zagrebu na temu: «Povijest hrvatske književnosti u 20. stoljeću» u kome je govorio o djelima koja su izašla tijekom 20. stoljeća o povijesti hrvatske književnosti. Gospičko-senjski biskup dr. Mile Bogović sa Katoličkog bogoslovnog fakulteta - Teologija u Rijeci predavao je o: «Glagoljci kao historiografskom problemu», zbog toga što je u 19. stoljeću glagoljica postala politički problem jer je svjedočila o stoljetnom životu Hrvata na ovim prostorima, što probuđenim nacionalnim svijestima drugih naroda nije odgovaralo. Drukčije mišljenje o glagoljici pojavilo se između dvaju svjetskih ratova i nakon sloma Jugoslavije, no ono je formulirano po znanstvenim kriterijima. Predavanje dr. Ivica Prlendera s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu «Identitet Dubrovnika» uvelo nas je u probleme historiografije regionalnih tema. Njemu se pridružilo predavanje dr. Stjepana Čosića iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku na temu: «Historiografija o Dubrovniku: od ideološkoga gradiva do interdisciplinarnosti». Autor je analizirao ideološke aspekte historiografije o Dubrovniku od sedamdesetih godina 19. stoljeća do danas. Akademik Petar Strčić iz Arhiva HAZU u Zagrebu govorio je o «Hrvatskoj historiografiji u Istri» koja do polovice 20. st. nije postojala zbog nepovoljnih povijesnih okolnosti. Nakon kratke pauze uslijedilo je predavanje dr. Ivana Čizmića iz Instituta Ivo Pilar: «O iseljavanju i iseljenicima iz Hrvatske». Autor je govorio o iseljavanju stotina tisuća Hrvata još od 1880-ih godina pa do današnjeg vremena o kojima do 60-tih godina 20. stoljeća nema cjelovitijeg znanstvenog istraživanja. O slavonskim historiografskim problemima govorila je dr. Zlata Živaković-Kerže iz Hrvatskog instituta za povijest - Podružnica Slavonski Brod na temu: «Teme na nametnutom čekanju povijesne obrade (Neki primjeri iz gospodarske povijesti Slavonije, Srijema i Baranje)». Autorica je analizirajući značajne radove povjesničara koji su pripadali tzv. «jugoslavenskoj historiografiji» o gospodarskoj povijesti Slavonije, Srijema i Baranje utvrdila da su neke teme iz gospodarske povijesti spomenutog područja u pojedinim segmentima obrađeni i objavljeni u službi tadašnje državne ideologije i politike. Završno predavanje održala je dr. Mirela Slukan Altić iz Hrvatskog državnog arhiva u kojem je govorila o «Kartografskim izvorima između povijesti i politike ili kako lagati kartama». Karte kao vizualno upečatljivi gra-

fički izraz oduvijek su pogodno sredstvo za sugestivno prenošenje određenih poruka, tako da je autorica iznijela da su i tijekom 20. stoljeća kartografski izvori jednako služili na mirovnim konferencijama ili kao poticaj ratovima raznim falsificiranjem povijesnih i statističkih podataka, isticanjem pojedinih segmenata bez konteksta, uopćavanjem podataka, ciljanim grupiranjem podataka kao i ispisivanjem neskrivenih političkih poruka na samu kartu. Kao i prvog dana znanstvenog skupa uslijedila je rasprava o održanim priopćenjima. Od svih prijavljenih sudionika ispričao se mr. Ante Birin iz Hrvatskog instituta za povijest koji je trebao govoriti o «*Ideološkoj politizaciji i najnovijoj hrvatskoj historiografiji 1989.-2002.*». Na kraju samog znanstvenog skupa zaključeno je da će sva predavanja i sve rasprave iznesene na ovom skupu biti obavljene u posebnom zborniku Instituta Ivo Pilar.

LJILJANA DOBROVŠAK

Zbornik uz 70. godišnjicu života Dragutina Pavličevića, Institut društvenih znanosti «Ivo Pilar», Zagreb 2002., str. 446

U Institutu društvenih znanosti «Ivo Pilar» u Zagrebu 10. lipnja 2003. godine održano je predstavljanje zbornika radova u čast povjesničara Dragutina Pavličevića pod naslovom *Zbornik uz 70. obljetnicu života Dragutina Pavličevića*, koji je ujedno i prva knjiga u novopokrenutoj ediciji «*Pro Historia Croatica*» Instituta društvenih znanosti «Ivo Pilar».

Zbornik su predstavili ugledni hrvatski povjesničari, prof. dr. Milan Kruhek, prof. dr. Mira Kolar, urednik Zbornika dr. Ivan Čizmić te u ime asistenata mr. Željko Holjevac. Uvodno slovo za plodnoga hrvatskog povjesničara održao je ravnatelj Instituta dr. Vlado Šakić.

Zbornik uz 70. godišnjicu života Dragutina Pavličevića objavljen je kao poseban oblik priznanja za dugogodišnji uspješan rad na području povijesnih znanosti, kao i za doprinos profesora Pavličevića nacionalnoj historiografiji.

Zbornik čine četiri tematske cjeline uz uvodno slovo ravnatelja Instituta Vlade Šakića i uredničkog predgovora Ivana Čizmića. U prvom poglavlju «*Životopis i bibliografija*» Ivan Čizmić opisuje Pavličevićev životni put od Luke Krmpotske, gdje je rođen, do Zagreba, gdje i danas živi, te profesionalni uspon koji započinje nastavničkim mjestom u osnovnoj školi u Pleternici i nastavlja se do zvanja znanstvenog savjetnika na Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta i na Institutu društvenih znanosti «Ivo Pilar». Bibliografski prilog od stotinu bibliografskih jedinica sastavio je Tomislav Radonić, dožupan Požeško-slavonske Županije.

Drugi dio Zbornika «*Znanstvenik, urednik i predavač*» u osam priloga daje pregled historiografske djelatnosti profesora Pavličevića. U prilogu *Plodna i raznovrsna znanstvena i stručna djelatnost* Mira Kolar podijelila je autorove radove u 11 tematskih cjelina: Politička i društvena povijest; Agrarni odnosi i problemi sela; Povijest gospodarske misli u Hrvatskoj; Stara hrvatska dijaspora; Istočno pitanje (Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora); Vojna Krajina; Povijest hrvatskih pokrajina i krajeva; Velikosrpska ideja i granice sa Srbijom; Sintezе; Leksikografski prilozi; Kronologije. Srećko Lipovčan u prilogu *Sintetički pregledi i sintezе* osvrće se na tri izdanja monografije prof. dr. Pavličevića «*Povijest Hrvatske*» i njihovu recepciju u stručnoj i široj javnosti. Na radove o agrarnim odnosima i kućnim zadrugama, o Hrvatima i Istočnom pitanju te o djelatnosti i povijesti Hrvata u okolnim zemljama osvrnuli su se Krešimir Bušić,